

PaperClip

Institut d'Estudis de l'Autogovern

10

La proposta d'una renda bàsica universal

Sergi Raventós Panyella

Text elaborat per Sergi Raventós Panyella.
Doctor en Sociologia per la Universitat
Autònoma de Barcelona. Des de setembre
de 2021 és el cap de l'Oficina del Pla Pilot
per Implementar la Renda Bàsica Universal.

La publicació d'aquest *PaperClip* no implica
cap responsabilitat sobre el seu contingut
per part de l'IEA.

© 2024 Generalitat de Catalunya. Institut
d'Estudis de l'Autogovern.
Palau Centelles - Bda. de Sant Miquel, 8
08002 Barcelona

web: <https://iea.gencat.cat>

Disseny: Carlos Cubeiro

Edició impresa
ISSN 2938-0685

Edició electrònica
ISSN 2938-0693

DL B-2931-2022

Producció: Entitat Autònoma
del Diari Oficial i de Publicacions

Aquesta obra està subjecta a una llicència
Creative Commons del tipus reconeixement
d'autoria, usos no comercials i sense obra
derivada.

Sumari	Introducció: context polític i social	5
	Què és la renda bàsica universal?	6
	La justificació ètica de la renda bàsica	7
	El sistema de garantia d'ingressos i la cronificació de la pobresa	8
	El Pla pilot de la renda bàsica universal a Catalunya	10
	En què consisteix el Pla pilot?	12
	Comparació amb altres plans pilot de RBU i especificitat del català	15
	Conclusions	17
	Per saber-ne més	18

Títols anteriors del PaperClip

- 1. Les inversions de l'Estat a Catalunya. Quins són els millors mecanismes per garantir-les?**
Gerard Martín i Alonso
- 2. Governança i feminisme: la incorporació de la corresponsabilitat social**
Cristina Sánchez Miret
- 3. Els efectes del sistema electoral a Catalunya en perspectiva comparada**
Macià Serra i Serra
- 4. Gestió de la COVID-19 i preferències de (des)centralització a Catalunya**
Berta Barbet Porta
- 5. El comú com a institucionalitat transformadora**
Marco Aparicio Wilhelmi
- 6. Xile: de la Constitució de Pinochet a la recerca d'una nova identitat constitucional (1973-2023)**
Rubén Martínez Dalmau
- 7. La informació pública: el pressupòsit del dret a saber**
Àgata Solernou Viñolas
- 8. Urbanisme i habitatges d'ús turístic: un equilibri impossible?**
Irene Araguàs Galcerà
- 9. Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de seguretat: reptes actuals**
Jaume Bosch i Mestres

Introducció: context polític i social

La renda bàsica ja no és una proposta desconeguda. Cada dia rep més atenció des dels àmbits acadèmic, polític, econòmic, mediàtic i per part de la població general. Segurament respon a diversos motius, alguns dels quals serien la tasca que s'ha fet de difusió i informació de la proposta a molts països durant els darrers anys: a l'atenció mediàtica rebuda per molts plans pilot i assajos de renda bàsica; al debat a l'entorn de mesures com la renda garantida de ciutadania (RGC) i l'ingrés mínim vital (IMV) i els seus escassos resultats per acabar amb la pobresa, i a l'augment de les desigualtats socials i a la concentració de la riquesa els darrers anys.

Els darrers anys, fruit de l'impacte econòmic i social que ha tingut la crisi derivada de la pandèmia de la covid-19, diversos col·lectius, organitzacions i entitats han reclamat un altre sistema de garantia d'ingressos, i així han reprès el debat existent al voltant d'una renda bàsica universal (RBU). En un moment en què el mercat laboral va deixar de ser la via de provisió de les necessitats materials d'una gran part de la població, es va posar de manifest la necessitat de formular propostes en relació amb un ingrés incondicional independent del treball remunerat.

En aquest sentit, molts governs van adoptar mesures econòmiques relacionades amb la renda bàsica universal. Segons el Banc Mundial, el maig del 2020, un total de 88 països van implantar noves prestacions de caràcter més o menys incondicional (Laín 2020). Al Regne d'Espanya, el juny del mateix any, el Govern va aprovar la implementació de l'IMV amb l'objectiu de garantir ingressos a les famílies més vulnerables. Aquesta assignació, com la majoria de prestacions mínimes o polítiques de renda condicionada, queda lluny del seu objectiu: reduir les desigualtats socials i combatre la pobresa de forma efectiva.

Així doncs, les successives crisis econòmiques i la incapacitat del sistema de prestacions actual per fer front a la realitat econòmica de moltes persones han fet emergir l'RBU com una proposta efectiva per garantir les necessitats bàsiques de la població. A Catalunya, la proposta també ha anat guanyant terreny en l'imaginari públic, i ha adquirit especial força l'última dècada. Actualment, són diversos els sindicats, les associacions, els moviments socials i les entitats del tercer sector que donen suport a la implementació d'una política de renda bàsica universal. Pel que fa al suport popular, el 65% de la població catalana¹ es mostra clarament partidària d'una renda bàsica. Així mateix, l'RBU s'ha incorporat als programes electorals de diverses formacions polítiques.

A les eleccions del 14 de febrer del 2021, la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i En Comú Podem (ECP) recullen la implementació d'una RBU als programes electorals, sota formes i intensitats diferents. Els resultats de les eleccions van portar ERC i la CUP a l'acord d'investidura del president Pere Aragonès, que incloïa la creació d'un pla pilot sobre la renda bàsica universal.

Fruit d'aquest acord, el mes de juny del 2021 es va crear l'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal, que té per objectiu coordinar

---

¹ Enquesta Omnibus del Centre d'Estudis d'Opinió, Generalitat de Catalunya, 2023.

el disseny, l'organització i l'execució d'un pla pilot que permeti analitzar l'efecte d'implementar una renda bàsica universal a Catalunya.

Què és la renda bàsica universal?

La renda bàsica universal és una assignació que s'atorga a tots els membres d'una comunitat política, sense cap comprovació de recursos ni requisit vinculat a l'activitat laboral (Van Parijs 2004). Concretament, és una assignació amb les característiques següents: és monetària, suficient, estable, individual, incondicional i universal.

- És bàsica, perquè és una assignació suficient per cobrir les necessitats materials considerades elementals de la ciutadania per així promoure la seva llibertat real a l'hora de decidir sobre les seves pròpies vides.
- És individual, perquè s'atorga a títol individual i no està vinculada a una llar o unitat familiar.
- És incondicional, perquè la persona receptora no ha de presentar cap requisit econòmic o social per rebre-la. A diferència d'altres prestacions, l'assignació no està subjecta al compliment de cap condició específica, com destinar-la a un ús concret o seguir un pla d'inserció laboral.
- És universal, perquè la rep tothom, no s'adreça a un grup col·lectiu específic. És una renda pagada a tothom sense cap tipus de discriminació més enllà de la ciutadania o la residència acreditada.
- És regular, perquè és una percepció mensual, no puntual (un únic pagament) o temporal (de durada limitada).

L'objectiu d'aquesta assignació monetària és assegurar les necessitats materials bàsiques per a una vida digna i que garanteixin el dret a l'existència i el sosteniment de la vida de les persones. El fet que sigui incondicional permet partir d'una base material des d'on construir les trajectòries vitals i, combinada amb altres polítiques, és una mesura més d'una política econòmica necessària per reduir les desigualtats socials i combatre la pobresa de forma efectiva.

L'RBU enclou un important potencial emancipador, especialment per a les dones, les persones joves, els treballadors precaris i els col·lectius minoritzats, que acostumen a ser les persones que pateixen més situacions de discriminació laboral i fan les feines més precàries. Així, col·lectius feministes, pels drets de les persones LGTBI, del món de la cultura, entitats i organitzacions juvenils i col·lectius que lluiten per a la millora de la salut mental han impulsat manifestos en favor de la renda bàsica, entenent-la com una eina per a l'autonomia, la llibertat i la reducció de les desigualtats.

La renda bàsica universal és una assignació que s'atorga a tots els membres d'una comunitat política, sense cap comprovació de recursos ni requisit vinculat a l'activitat laboral

La justificació ètica de la renda bàsica

En aquest text no podem entrar en profunditat en les justificacions filosòfiques d'aquesta proposta que han ocupat, els darrers anys, dotzenes de volums de literatura acadèmica. No obstant això, apuntarem algunes de les justificacions que s'han donat per defensar aquesta proposta.

L'economista britànic Guy Standing, un dels principals divulgadors d'aquesta proposta des de fa més de trenta anys, ha defensat que l'RBU es fonamentaria en la *justícia social*. Considera que la justícia social és la raó més important per avançar cap a l'RBU com un dret econòmic, juntament amb dues raons més: la llibertat i la seguretat econòmica.

Pel que fa a la justícia, en primer lloc faria referència a la qüestió de *justícia comuna*. Els ingressos i la riquesa de les persones que formem part de la societat estan determinats principalment per les contribucions de moltes generacions passades. Al llarg dels segles, i a tot el món, les elits s'han apropiat dels béns comuns, i han privat la gent comuna del seu patrimoni. La demanda d'una RBU seria una demanda de compensació per aquesta privació.

L'RBU seria també una qüestió de *justícia intergeneracional*. A la majoria de països podem veure que hi ha zones de creixement en el passat que ara esdevenen zones de decadència i la riquesa ha marxat a un altre lloc. Una RBU igual per als habitants de tot el país igualaria els guanys i elevaria el nivell de vida a les zones més pobres en relació amb les més riques, de manera que reduiria la desigualtat d'ingressos.

Aquest autor també defensa que l'RBU pugui ser un instrument de *justícia ecològica*, ja que els rics generen molta més contaminació i més emissions de gasos amb efecte d'hivernacle que els pobres, per la qual cosa caldria augmentar-los els impostos sobre el carboni i els combustibles fòssils, i que, en part, també servissin per finançar aquesta RBU.

Finalment, també creu que seria de *justícia compassiva*. Els individus deixarien de dependre de la beneficència de l'Estat i de ser suplicants d'ajuts econòmics i passarien a ser ciutadans amb el mateix dret econòmic. Es reduiria el paper de l'Estat com a proveïdor de beneficència.

Una RBU també seria, segons Standing, un instrument de *justícia laboral*. En el capitalisme i en altres societats autoanomenades socialistes, de règims burocràtics, només el treball productiu ha estat mereixedor d'un salari monetari. El treball de cures, dut a terme sobretot per les dones, un treball reproductiu que és fonamental per a les nostres societats, ha quedat fora d'aquesta remuneració monetària. Una RBU fomentaria i recompensaria aquest treball del qual depenen les nostres societats i compensaria un treball que és del tot necessari.

D'altra banda, la justificació filosòfica d'una RBU com a instrument per fomentar la llibertat també s'ha desenvolupat considerablement els darrers anys. La justificació ètica o filosòfica republicana de l'RBU és una de les més interessants. S'ha defensat des del republicanisme que augmentaria el poder de negociació dels treballadors, incrementaria el poder de negociació de les dones, desmercantilitzaria parcialment el mercat de treball i augmentaria la llibertat de moltes persones que estan en ocupacions no desitjades (Arcarons et al. 2023).

El republicanisme democràtic defensa que, per tal que les persones puguin formar part de manera efectiva de la ciutadania, cal garantir els mitjans que permetin a tota la població ser materialment independent

El republicanisme estableix l'existència material com a requisit indispensable per a la llibertat de les persones. Concretament, el republicanisme democràtic defensa que, per tal que les persones puguin formar part de manera efectiva de la ciutadania, cal garantir els mitjans que permetin a tota la població ser materialment independent. Per a aquesta tradició mil·lenària que es remunta a la democràcia atenesa de Pèricles i Efiltes i passa per Thomas Paine, Thomas Jefferson, Robespierre i Marx, ser lliure és estar exempt de demanar permís a qualsevol persona per viure.

El fet de no tenir aquesta existència material garantida implica haver de dependre d'un altre per viure. Qui només té la "llibertat" de vendre la seva força de treball està sotmès a una determinada forma de servitud i, per tant, no és lliure. Viu a mercè d'altres. Per tant, l'RBU, en part, podria afavorir aquesta certa independència socioeconòmica, atès que es tracta d'una proposta dirigida a tota la població que crea un marc social en el qual cap persona estaria subjecta a relacions de domini o de reducció del grau o intensitat de la dominació. Juntaament amb altres mesures polítiques i socials, l'RBU podria afavorir aquesta llibertat republicana, apropant-nos a una societat en la qual les persones tinguessin l'existència material garantida per poder formar part de la ciutadania de manera plena (Bollain 2021).

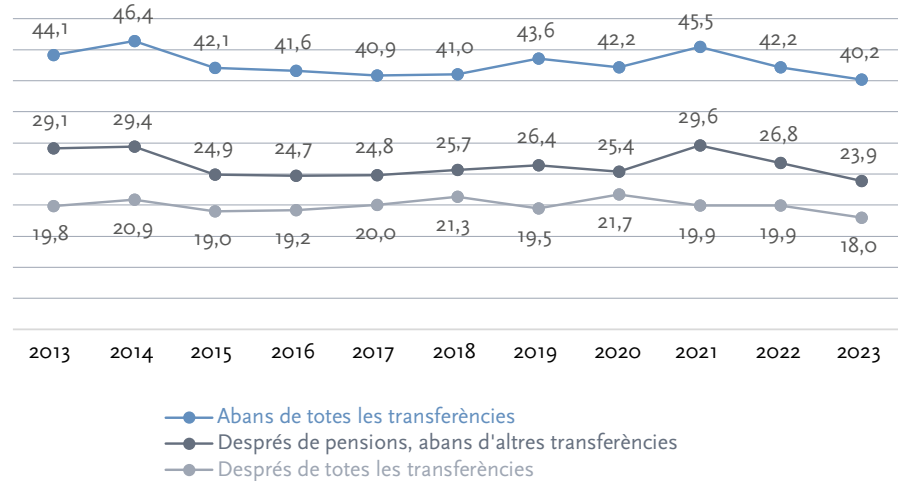
El sistema de garantia d'ingressos i la cronificació de la pobresa

Els sistemes de garantia de rendes són el principal instrument que té l'Administració pública per assegurar la cobertura de les necessitats bàsiques que permeti a les persones viure amb dignitat. A Catalunya, des del 2017 es disposa de l'RGC, mentre que al Regne d'Espanya, arran de la pandèmia, es va aprovar l'IMV el 2020. Aquests dos programes, com la majoria de prestacions mínimes o prestacions condicionades, subjectes al compliment de certs requeriments, presenten un seguit de problemes per accedir-hi que no s'han aconseguit superar.

Els sistemes actuals no permeten a moltes famílies cobrir les seves necessitats, ja que ofereixen una cobertura limitada centrada a cobrir les necessitats fisiològiques més bàsiques. En l'última dècada, la taxa de pobresa a Catalunya s'ha mantingut estable amb aproximadament un 20% de la població catalana en situació de risc de pobresa i d'exclusió social, fet que evidencia una situació de pobresa crònica.

Evolució de la taxa de risc de pobresa abans i després de transferències socials² a Catalunya, 2013-2023

Font: Idescat.

Els principals problemes d'accés que presenten aquestes dues prestacions són la "trampa de la pobresa" i el *non take up* o "no sol·licitud".

La trampa de la pobresa defineix una situació en què la pobresa persisteix fins i tot mentre es percep una prestació econòmica. El principal motiu que ho explica és la incompatibilitat de les prestacions actuals amb un treball remunerat, la qual cosa pot portar el receptor a no cercar una feina assalariada, si això comporta perdre la prestació. Una situació incerta sobre la nova feina, que pot ser precària, temporal, i, per tant, es pot perdre al cap de poc temps, pot desincentivar l'entrada al mercat de treball, ja que implicaria tornar a sol·licitar la prestació amb tots els tràmits burocràtics que comporta.

D'altra banda, una situació de pobresa persistent també es pot produir quan es percep una prestació compatible amb el fet de tenir una feina assalariada. En els casos en què hi ha aquesta compatibilització, el treball remunerat s'acostuma a fer en jornades parcials per tal de combinar-lo amb tasques de cura d'infants i/o persones grans a càrrec, assumides majoritàriament per dones. Si les

2 S'entén per transferència social qualsevol transferència de diners que l'Estat fa a un individu o a una unitat familiar en forma de prestacions socials, subsidis d'atur o pensions.

La trampa de la pobresa defineix una situació en què la pobresa persisteix fins i tot mentre es percep una prestació econòmica. El principal motiu que ho explica és la incompatibilitat de les prestacions actuals amb un treball remunerat, la qual cosa pot portar el receptor a no cercar una feina assalariada, si això comporta perdre la prestació

persones receptores optessin per una feina a temps complet, es podria superar el llindar d'ingressos màxims que fixa la prestació i, per tant, deixar de rebre-la. Conseqüentment, no es podria compatibilitzar la feina remunerada amb el treball reproductiu.

Els programes de protecció social actuals presenten taxes de cobertura relativament baixes, ja que deixen sense atendre un nombre important de persones que, tot i no entrar dins dels criteris d'elegibilitat, sí que necessitarien algun tipus de prestació. El *non take up* o "no sol·licitud" fa referència a les persones o les llars que no sol·liciten una prestació tot i complir els requisits d'elegibilitat i tenir dret, per tant, a ser-ne perceptores.

Aquest fet es pot deure a un desconeixement i una manca d'informació sobre les prestacions existents, o bé a un desistiment en el procés de sol·licitud per la dificultat que presenta, o bé a factors relacionats amb un sentiment d'estigma, de vergonya o pèrdua d'autoestima de qui sol·licita o percep una prestació.

La no sol·licitud és un problema que s'observa en tots els sistemes de prestacions condicionades existents i que afecten la capacitat d'aquestes prestacions a l'hora de reduir la pobresa i l'exclusió. Així, s'erosiona l'eficàcia i l'eficiència dels mecanismes de protecció social dels estats del benestar. Se sap des de fa anys que el conjunt de prestacions condicionades de la majoria de països europeus registren taxes de no sol·licitud del 50% (Matsaganis, Paulus i Sutherland 2008, 12) i d'entre el 20% i el 60% en les polítiques de suport econòmic en el conjunt de la UE-28 (Fuchs 2007, 8). En altres estudis (Santens 2020) referents a 38 programes als ajuts condicionats a 23 països de persones mereixedores d'aquestes prestacions, es va observar que quedaven excloses entre el 44% i el 97% de les persones mereixedores d'aquests ajuts.

El caràcter incondicional i universal de l'RBU evita la trampa de la pobresa, la no sol·licitud i la manca d'accés associat a l'estigma, ja que tothom rep l'assignació, i, a més, no es necessita comprovar que les persones receptores compleixen criteris d'elegibilitat. Per tant, es podria evitar que les persones sol·licitants percebin que han fallat en la seva recerca de subsistència i estalviar els controls per decidir si se'ls manté o no l'assignació.

Tanmateix, que tothom rebi una RBU no es tradueix en un mateix balanç de transferència monetària per a tothom. L'RBU és una política de redistribució de la riquesa i, per tant, per finançar-la caldria una reforma del sistema fiscal per tal que les rendes més elevades hi contribuïssin de forma majoritària. D'altra banda, la integració de les prestacions econòmiques existents, de quantia inferior i finalitat equivalent, com l'RGC o l'IMV, representaria un estalvi per al conjunt del sistema de benestar social, que alhora també serviria per finançar l'RBU.

El Pla pilot de la renda bàsica universal a Catalunya

L'RBU és una proposta que ha captivat l'interès públic i acadèmic per la seva capacitat d'abordar les desigualtats socials i promoure una societat més justa i equitativa. Són diversos els països del món on han sorgit organitzacions per a l'impuls d'una RBU. Actualment, totes aquestes xarxes s'agrupen en la Xarxa Global de la Renda Bàsica (Basic Income Earth Network, BIEN), nascuda l'any

1986 i que reuneix persones del món de l'acadèmia i l'activisme compromeses amb la idea de la renda bàsica en l'àmbit internacional. A Catalunya, l'any 2001 es va crear la Xarxa Renda Bàsica amb l'objectiu de promocionar i difondre, a partir de la recerca científica, el coneixement de la proposta així com la seva viabilitat.

Des de la publicació, el 2014, del primer estudi sobre la viabilitat d'un finançament de l'RBU al Regne d'Espanya mitjançant una reforma de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), l'RBU ha estat una idea investigada i debatuda profundament en cercles polítics i socials a Catalunya.

El desembre del 2021, com a resultat de l'acord d'investidura, es va presentar l'Oficina del Pla Pilot, que treballaria en el disseny d'un pla pilot per explorar els efectes d'una RBU en el context català. El disseny es va publicar el març del 2023 i va ser resultat d'un procés de treball conjunt amb l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua). En el procés també hi van participar altres organismes, persones expertes i entitats de la societat civil organitzada.

El disseny del Pla pilot de la renda bàsica universal a Catalunya s'ha centrat en dues de les característiques de la renda bàsica menys estudiades en el context dels països del Nord global: la suficiència i la universalitat. Pel que fa a la característica de suficiència, s'ha establert una quantia per cobrir les necessitats bàsiques, prenent com a referència el llindar de la pobresa.

Quant a la universalitat, una altra qüestió rellevant i a la qual la majoria de proves pilot no han dedicat prou atenció, s'ha dissenyat un model que permetés testar els efectes d'una RBU a nivell agregat, diferents dels de la suma d'efectes individuals. Per això s'ha optat per donar l'RBU a totes les persones residents en dos municipis concrets, amb l'objectiu de veure quins serien els efectes d'una RBU sobre l'entramat institucional, com ara en l'ús de serveis bàsics (salut, educació i serveis socials), les dinàmiques comunitàries de cohesió social, el teixit associatiu i les dinàmiques econòmiques del territori.

D'altra banda, el Pla pilot de la renda bàsica universal també s'ha proposat observar els efectes individuals i dins de les llars de rebre una RBU en àmbits com la pobresa, el consum, l'economia (inversió, estalvi, deutes), l'educació, la salut, l'ocupació, les relacions de gènere, el benestar subjectiu i l'autonomia, els valors i les actituds.

Malgrat que s'ha apostat per un disseny innovador que aportés evidències sobre certes característiques poc explorades de l'RBU, el Pla pilot de la renda bàsica universal també presenta les seves limitacions. Per exemple, i a causa de limitacions de competències territorials, el disseny no permet recollir els efectes de la reforma del sistema fiscal i del sistema de prestacions socials que implicaria la implementació d'una RBU a Catalunya.

Una altra limitació és la durada temporal a només dos anys. Això fa que els resultats i efectes que es podran detectar s'adaptaran en molts casos a aquest horitzó temporal determinat. Hi ha efectes derivats de l'RBU que serien observats a llarg termini i, per tant, en dos anys molt probablement no es podran considerar.

En què consisteix el Pla pilot?

Característiques	Pla pilot de la ronda bàsica universal de Catalunya
Quantia	800 euros per a persones adultes i 300 euros per a menors d'edat
Durada	24 mesos de pagaments
Participants	Totes les persones seleccionades que sollicitin participar i compleixin els criteris de participació. Hi haurà 10.000 persones participants, de les quals unes 5.000 rebran l'RBU.
Criteris de participació	<ul style="list-style-type: none"> • Residència a Catalunya o als municipis seleccionats • Renda igual o inferior als 45.000 euros bruts anuals • No declarar l'impost sobre el patrimoni

El Pla pilot de la renda bàsica universal s'implementaria mitjançant una assignació monetària de 800 € per a adults i 300 € per a menors de 18 anys, amb pagaments mensuals durant 24 mesos. La selecció dels participants seria de 10.000 persones, de les quals 5.000 rebrien l'RBU sota criteris específics que intentarien replicar, en la mesura del possible, la universalitat.

La metodologia escollida combina dos dissenys diferents: el disseny aleatoritzat per domicilis i el disseny de saturació a municipis.

El disseny aleatoritzat per domicilis consisteix en la selecció aleatòria d'uns 1.000 domicilis per arribar a les 2.500 persones que reben l'RBU, ja que la dimensió mitjana de la llar a Catalunya és de 2,5 membres. Aquesta metodologia permet veure els efectes tant en l'àmbit individual com dins la mateixa llar, amb dues persones o tres d'una mateixa llar que reben l'RBU. Seguint aquesta metodologia, se seleccionen 2.500 persones de domicilis seleccionats de forma aleatòria que no reben l'RBU i que corresponen al *grup de control*. Aquest grup de participants permet comparar els resultats amb les 2.500 persones seleccionades que sí que reben l'RBU, que configuren el *grup experimental*.

El disseny de saturació a municipis consisteix en el fet que tota la població d'un territori concret rebí l'RBU. Se seleccionen quatre municipis d'entre 1.200 i 1.400 habitants. Dos d'aquests municipis reben l'RBU, amb 2.500 persones receptors de l'assignació, mentre que la població dels altres dos municipis no rep l'RBU. En aquest disseny, el control es construirà mitjançant la metodologia del *control sintètic*. Aquest control es fa mitjançant dades de variables de municipis que tenen una evolució similar als dos que rebran l'RBU. El control sintètic és un mètode estadístic que permet avaluar l'efecte d'una intervenció en casos d'estudi comparatius. Estima l'efecte d'una política comparant l'evolució de les unitats afectades per la política (unitats tractades) amb l'evolució del que s'anomenaria les unitats del grup de control sintètic.³

Tant el grup de control en el cas de la mostra aleatoritzada per domicilis com el control sintètic en el cas dels municipis permet comparar els canvis en les

³ Per a més informació, consulteu la *Proposta de disseny metodològic. Pla pilot de la renda bàsica universal de Catalunya* (2023). Generalitat de Catalunya.

El Pla pilot de la renda bàsica universal s'implementa mitjançant una assignació monetària de 800 € per a adults i 300 € per a menors de 18 anys, amb pagaments mensuals durant 24 mesos

condicions de vida, l'ocupabilitat, el benestar psicològic, l'activitat econòmica i les dinàmiques socials entre els participants que reben l'RBU i els que no.

Per finançar-la, l'RBU hauria d'anar acompanyada d'altres mesures, principalment d'una reforma fiscal progressiva per sufragar el cost net de la política. Així, tota la població rebria l'RBU, però la població més rica pagaria més impostos i, en conseqüència, contribuiria amb un import superior al que rebrien d'RBU. Atès que en el marc del Pla pilot de la renda bàsica universal no és possible una reforma fiscal, per simular, parcialment, aquesta redistribució, s'ha considerat necessari excloure el 10% de població més rica.

Per tal d'avaluar els efectes de la implementació, el Pla pilot de la renda bàsica universal preveu enquestes a totes les persones participants, tant les que reben l'RBU (grup experimental) com les que no (grup de control). Aquestes enquestes estan pensades per portar-se a terme abans, durant i després de la implementació del Pla pilot de la renda bàsica universal. També s'inclou una avaluació de caràcter més qualitatiu, mitjançant grups de discussió i entrevistes en profunditat a actors clau. Finalment, i per avaluar els efectes a nivell agregat, el Pla pilot de la renda bàsica universal preveu la recollida de dades dels serveis de salut, serveis socials i educatius.

Des de la creació de l'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal s'ha buscat el contacte regular amb el teixit associatiu català per tal d'informar de l'evolució del disseny del Pla pilot de la renda bàsica universal i recollir propostes de millora. Així doncs, s'han treballat diferents aspectes dels efectes que s'esperaven en les diferents dimensions d'anàlisi amb persones expertes, entitats i col·lectius especialitzats.

Una part del teixit associatiu català ha estat especialment actiu als darrers anys a l'hora de promoure manifestos i comunicats de suport a l'RBU. Per aquest motiu, l'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal també va incloure entre els membres del seu Consell Assessor els impulsors d'alguns dels manifestos sorgits durant la pandèmia de la covid-19 que demanaven el desplegament d'una RBU a Catalunya. Així, del Consell Assessor en són membres, entre d'altres, David Jiménez, de la Crida LGTBI; Carme Porta, exdiputada al Parlament i impulsora del manifest feminista per una RBU; Montserrat Moliner, presidenta de la Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC) i impulsora del manifest per una renda bàsica dels treballadors de la cultura, o Julia Rosanna Sánchez-Valverde, presidenta del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), que també va pronunciar-se a favor de l'RBU. A més, el Consell Assessor inclou a investigadors acadèmics com Joan Benach, catedràtic de Sociologia de la Universitat Pompeu Fabra; Jordi Arcarons, catedràtic d'Eco-

Per finançar-la, l'RBU hauria d'anar acompanyada d'altres mesures, principalment d'una reforma fiscal progressiva per sufragar el cost net de la política

nomia de la Universitat de Barcelona; Oriol Amat, catedràtic d'Economia Financera de la Universitat Pompeu Fabra; Daniel Raventós, professor de Sociologia de la Universitat de Barcelona, o Leire Rincón, investigadora postdoctoral de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal també ha disposat d'un comitè científic que té com a funcions fer recomanacions tècniques i científiques i informes d'abast general, així com qüestions específiques referents al disseny, la implementació i l'avaluació del Pla Pilot per implementar la renda bàsica universal, i també valorar els canvis i les distorsions que pugui patir el Pla pilot durant la fase d'implementació i fer estimacions de l'impacte metodològic que se'n pugui derivar. Entre els seus membres hi ha investigadors i investigadores reconeguts de la renda bàsica i de plans pilot d'arreu del món com Guy Standing, Louise Haagh, Pablo E. Yanes, Karl Widerquist, Evelyn L. Forget, Jurgen De Wispelaere, Sarath Davala o Bru Laín, entre d'altres.

Comunicativament, l'estratègia de l'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal es va centrar, tot tenint en compte l'experiència prèvia d'altres plans pilot, a explicar la proposta de l'RBU al conjunt de la ciutadania, una bona part de la qual la desconeixia o la confonia amb altres prestacions i subsidis condicionats, com ara l'IMV o l'RGC; i, d'altra banda, a explicar el pla pilot, tant al conjunt de la ciutadania com especialment als participants en els grups d'estudi i de control. Es tractaria, doncs, de preparar informativament el terreny per permetre que la prova pilot es desplegués sense incidències i, un cop en marxa, acompanyar els participants fins a la seva finalització, per, finalment, informar la ciutadania i la comunitat acadèmica dels seus resultats. Aquesta estratègia comunicativa s'ha traduït en campanyes de comunicació destinades a un públic general i a sectors específics de la societat, d'una banda, i en desenes d'actes públics de divulgació de la proposta, d'una altra. Entre les darreres, destaquen les jornades que l'Oficina del Pla Pilot ha organitzat sobre el finançament de l'RBU, l'RBU i els feminismes o l'RBU i el futur del treball, per avaluar, des d'una perspectiva pluridisciplinària, els impactes d'aquesta política social en els àmbits esmentats de manera més concreta. Aquestes jornades han comptat amb la participació de representants de la societat civil i de polítics i acadèmics de reconegut prestigi internacional, com Guy Standing, professor de la Universitat SOAS de Londres, i Hanna Sarkkinen, exministra d'Afers Socials i Salut de Finlàndia, així com amb una destacada assistència de públic.

Malgrat el treball en el disseny, el Pla pilot de la renda bàsica universal no s'ha pogut implementar en la legislatura actual. El març del 2023, es va aprovar la Llei 3/2023, de mesures fiscals, financeres, administratives i del sector públic

per al 2023, en la qual no es va incloure la partida econòmica prevista per al finançament del Pla pilot de la renda bàsica universal. El grup parlamentari Partit dels Socialistes de Catalunya-Units per Avançar (PSC-Units) va presentar el mes de març del 2023 una esmena a la votació dels pressupostos generals que va ser aprovada amb els vots de Junts per Catalunya (JxC), el Partit Popular (PP), Ciutadans i Vox, i que no ha permès a l'Oficina del Pla Pilot per Implementar la Renda Bàsica Universal disposar dels fons i dels mecanismes legals necessaris per al seu desplegament. Tot i així, l'Oficina del Pla Pilot ha continuat apostant per l'estudi i la divulgació de la renda bàsica universal i altres propostes per a la millora del sistema de garantia d'ingressos actual.

Comparació amb altres plans pilot de RBU i especificitat del català

El Pla pilot de la renda bàsica universal a Catalunya destaca per diversos aspectes que el diferencien d'altres experiments similars realitzats arreu del món.

En primer lloc, la seva suficiència està pensada per cobrir les necessitats materials bàsiques de la ciutadania, amb pagaments de 800 euros per adult i 300 euros per menors de 18 anys. A més, un altre punt interessant és que no hi ha restriccions sobre com es poden gastar els fons, és a dir, no estan condicionats i no són finalistes.

Un dels mètodes per estimar aquesta quantia és utilitzar el llindar de pobresa, que, segons l'Enquesta de condicions de vida de 2021, se situa en 941 euros mensuals per a una persona adulta que viu sola a Catalunya. No obstant això, aquest llindar s'ajusta segons la mida de la llar, ja que els costos fixos es reparteixen entre els membres d'aquesta. Així, en una llar de dues persones adultes, el llindar de pobresa per cap es redueix a 706 euros mensuals.

La universalitat del projecte és un altre tret distintiu, que contrasta amb altres plans pilot, on sovint els participants se seleccionen segons criteris específics, com la situació laboral o el nivell d'ingressos. La universalitat pretén explorar els efectes d'una RBU sense discriminar ni segmentar la població.

Si fem una comparació amb alguns experiments d'RBU arreu del món, el projecte SEED a Stockton, Califòrnia (EUA), ofereix una perspectiva interessant sobre l'impacte d'una renda bàsica en una comunitat estatunidenca. Iniciat el 2019, aquest pla pilot va proporcionar a 125 residents del municipi seleccionats aleatòriament 500 dòlars mensuals durant dos anys.

A diferència del pla pilot català, que persegueix una cobertura ampla i suficient per garantir les necessitats bàsiques de tots els ciutadans, SEED es va centrar en un import més modest i en una mostra força reduïda de població.

Tot i això, els resultats van ser significatius: els beneficiaris de SEED van mostrar millores en la capacitat per trobar una feina a temps complet i una reducció en els nivells d'ansietat i depressió, així com una estabilitat més gran en els seus ingressos i en la seva capacitat per a situacions econòmiques sobrevingudes.

El pla pilot realitzat a Finlàndia entre 2017 i 2018 és un dels més coneguts a escala mundial. Va ser notable per tractar-se d'un dels primers intents duts a terme per un govern nacional de provar l'RBU i en un context europeu. El govern

finlandès va seleccionar 2.000 persones en situació d'atur, les quals van rebre 560 euros al mes sense condicions.

A diferència d'altres programes que se centren en poblacions específiques o inclouen condicions relacionades amb l'ocupació, l'enfocament finlandès va ser relativament simple i directe, i buscava analitzar com una renda bàsica podria afectar la cerca de feina i el benestar personal. Encara que el pla pilot no va demostrar un augment significatiu en l'ocupació, sí que va informar de millores en el benestar i la salut mental dels participants i una confiança més gran en les institucions.

A Namíbia, l'experiment d'Otjivero, dut a terme entre 2008 i 2009, va proporcionar a tots els residents d'una comunitat 100 dòlars namibis al mes. Aquest projecte va destacar pels seus resultats en la reducció de la pobresa, la desnutrició infantil i la millora de l'assistència escolar i de la salut. A més, es va observar un augment en l'activitat econòmica local, que va evidenciar com una renda bàsica pot fomentar l'emprenedoria i el desenvolupament comunitari en contextos de baixa renda.

Un altre exemple interessant és el de l'Índia, on es van realitzar diversos projectes pilot entre 2011 i 2013 en diferents pobles. Als adults, se'ls proporcionava una suma mensual i, als nens, la meitat d'aquesta quantitat. Aquests experiments es van centrar en les comunitats rurals, i buscaven explorar els efectes de l'RBU en l'economia local, la salut, l'educació i la igualtat de gènere.

Els resultats van mostrar millores significatives en la salut i el benestar econòmic, així com un augment en l'assistència escolar; en va destacar el potencial de l'RBU per impulsar el desenvolupament en comunitats rurals.

A Ontario, el Canadà, es va llançar un projecte pilot el 2017 que va ser cancel·lat el 2018, però, durant la seva breu implementació, cercava oferir una perspectiva sobre com l'RBU podria funcionar en una economia avançada amb una xarxa de seguretat social ja establerta.

Encara que es van recollir dades limitades a causa de la seva cancel·lació prematura, informes preliminars suggerien millores en la salut, el benestar i l'ocupació entre els participants.

Cada un d'aquests projectes pilot reflecteix diferents aspectes del debat sobre l'RBU, des del seu impacte en l'ocupació i l'activitat econòmica fins al seu efecte en el benestar i la cohesió social. Entre tots aquests, encara que els contextos i els dissenys varien àmpliament, tots aporten dades valuoses que ajuden a esclarir com podria implementar-se una RBU de manera efectiva en diferents entorns sociopolítics i econòmics.

En definitiva, els diferents plans pilot de renda bàsica que hem esmentat, incloent-hi els de Catalunya, Stockton, Finlàndia, Namíbia, l'Índia, i Ontario, reflecteixen una àmplia gamma d'enfocaments en l'exploració de com l'RBU pot impactar en la societat.

En termes generals, tots els experiments que s'han dut a terme han mostrat resultats positius, com les millores en el benestar i la salut mental, reduccions en la pobresa, i un augment de l'activitat econòmica local, tot i que cada projecte té les seves particularitats depenent del context socioeconòmic i del disseny específic de l'experiment.

Aquestes iniciatives globals contribueixen a un debat més ampli sobre la viabilitat de l'RBU com a eina per afrontar desafiaments contemporanis com la inseguretat laboral, la desigualtat i la pobresa. La comparació dels diferents plans pilot subratlla la importància de considerar l'especificitat de cada context quan es dissenyen i implementen models i plans pilot d'RBU.

També ens mostra aquesta tendència en l'experimentació social com a mètode per obtenir evidències empíriques que ens aportin informació per al disseny de més i millors polítiques socials. Les polítiques basades en l'evidència s'estan implementant seguint les orientacions de diverses institucions europees i internacionals.

Els diversos experiments i plans pilot de renda bàsica volen obtenir informació dels impactes que una renda bàsica pot tenir en l'àmbit individual i social en les diferents esferes i dimensions (felicitat, benestar, salut, consum, inversió, usos del temps, escolarització, formació, participació social, participació laboral i emprenedoria, convivència dins de la llar, etc.).

Conclusions

L'RBU és una alternativa a l'actual sistema de garantia d'ingressos que, com s'ha vist, no aconsegueix abordar la situació de pobresa que afecta una bona part de la població catalana. Les característiques de suficiència, incondicionalitat, universalitat, individualitat i regularitat fan de l'RBU una proposta capaç de superar les barreres que presenten les prestacions condicionades com l'RGC o l'IMV.

A més, l'RBU és una eina de llibertat republicana, que encarna els principis de llibertat i igualtat fonamentals per a una societat democràtica. Com que garanteix un llinar mínim per a tothom, l'RBU permet als individus prendre decisions de vida amb més autonomia. D'acord amb els ideals republicans, aquesta llibertat és fonamental per fomentar un entorn on els ciutadans puguin contribuir de manera més significativa a la vida cívica, cultural i econòmica de la seva comunitat.

En aquest sentit, com ja s'ha apuntat, els plans pilot serveixen com a eines crítiques per recopilar evidència empírica i avaluar els impactes pràctics d'una RBU abans d'una implementació més àmplia. El Pla pilot de renda bàsica universal a Catalunya, especialment innovador en l'enfocament, està dissenyat per provar la viabilitat de l'RBU i examinar-ne els efectes sobre diversos factors socioeconòmics, com ara els patrons d'ocupació, els resultats de salut i la millora en les condicions de vida dels participants, entre altres dimensions.

Els esforços continuats per implementar i ampliar les proves pilot són crucials. Malgrat els beneficis teòrics de l'RBU, la implementació pràctica requereix una planificació acurada i una adaptació als contextos locals, com s'ha vist en la revisió comparada. L'ampli suport popular respecte a l'RBU a Catalunya, tal com demostren les enquestes, i la defensa de diferents grups socials i polítics, posa de manifest el reconeixement públic dels seus possibles beneficis.

En definitiva, el camí cap a la institucionalització de l'RBU com un pilar més de l'estat del benestar depèn en gran part de l'execució exitosa dels plans pilot, la solidesa de l'evidència recollida i la voluntat dels líders polítics d'implementar-la.

Per saber-ne més

Arcarons, J., J. Bollain, D. Raventós, i L. Torrens. 2023. *En defensa de la renda bàsica: Por qué es justa y cómo se financia*. Barcelona: Editorial Deusto.

Bollain, J. 2021. *Renta bàsica: una herramienta de futuro*. Lleida: Editorial Milenio.

Fuchs, M. 2007. *Social assistance - no, thanks? Empirical analysis of non-take-up in Austria 2003*. EUROMOD Working Paper, EM4/07.

Haarmann, C., i D. Haarmann. 2009. *Marcant la diferència: El BIG a Namíbia. Revisió de la renda bàsica d'ingressos*. http://www.bignam.org/Publicacions/BIG_Assessment_report_o8b.pdf.

Informe de disseny del Pla pilot de la renda bàsica universal. 2023. Generalitat de Catalunya.

Kela. 2019. *L'experiment de renda bàsica 2017-2018 a Finlàndia: resultats preliminars*. Ministerid'AfersSocialsiSalut, Finlàndia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161361/Report_The%20Basic%20Income%20Experiment%2020172018%20in%20Finland.pdf.

Laín, B. “‘Qui no plora, no mama?’ o per què hi ha gent que no sol·licita prestacions econòmiques”. 2020. Llei d'Engel. <https://lleiengel.cat/gent-no-sollicita-prestacions/>.

Matsaganis, M., A. Paulus, i H. Sutherland. 2008. “The take up of social benefits”. *Social Situation Observatory Research Notes*.

Projecte SEED. 2021. *Anàlisi preliminar: primer any de SEED. Demostració d'empoderament econòmic de Stockton*. <https://www.stocktondemonstration.org/white-paper>.

Proposta de disseny metodològic. Pla pilot de la renda bàsica universal de Catalunya 2023. Generalitat de Catalunya.

Santens, S. 2020. “¿Debemos proporcionar una renta básica universal de emergencia a todos, o sólo a aquellos que lo necesitan?”. <https://www.rentabasicauiversal.es/2020/03/21/debemos-proporcionar-una-renta-basica-universal-de-emergencia-a-todos-o-solo-a-aquellos-que-lo-necesitan/>.

Standing, G. 2018. *La renta bàsica. Un derecho para todos y para siempre*. Barcelona: Ediciones de Pasado y Presente.

Van Parijs, P. 2023. *Una història breu de la renda bàsica*. https://presidencia.gencat.cat/ca/ambits_d_actuacio/renda-basica-universal/Philippe-van-Parij-historia-breu-idea-renda-basica.

